

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Kållerstads kyrka

*Kållerstads socken i Gislaveds kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport och foto: Robin Gullbrandsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Marita Axelsson

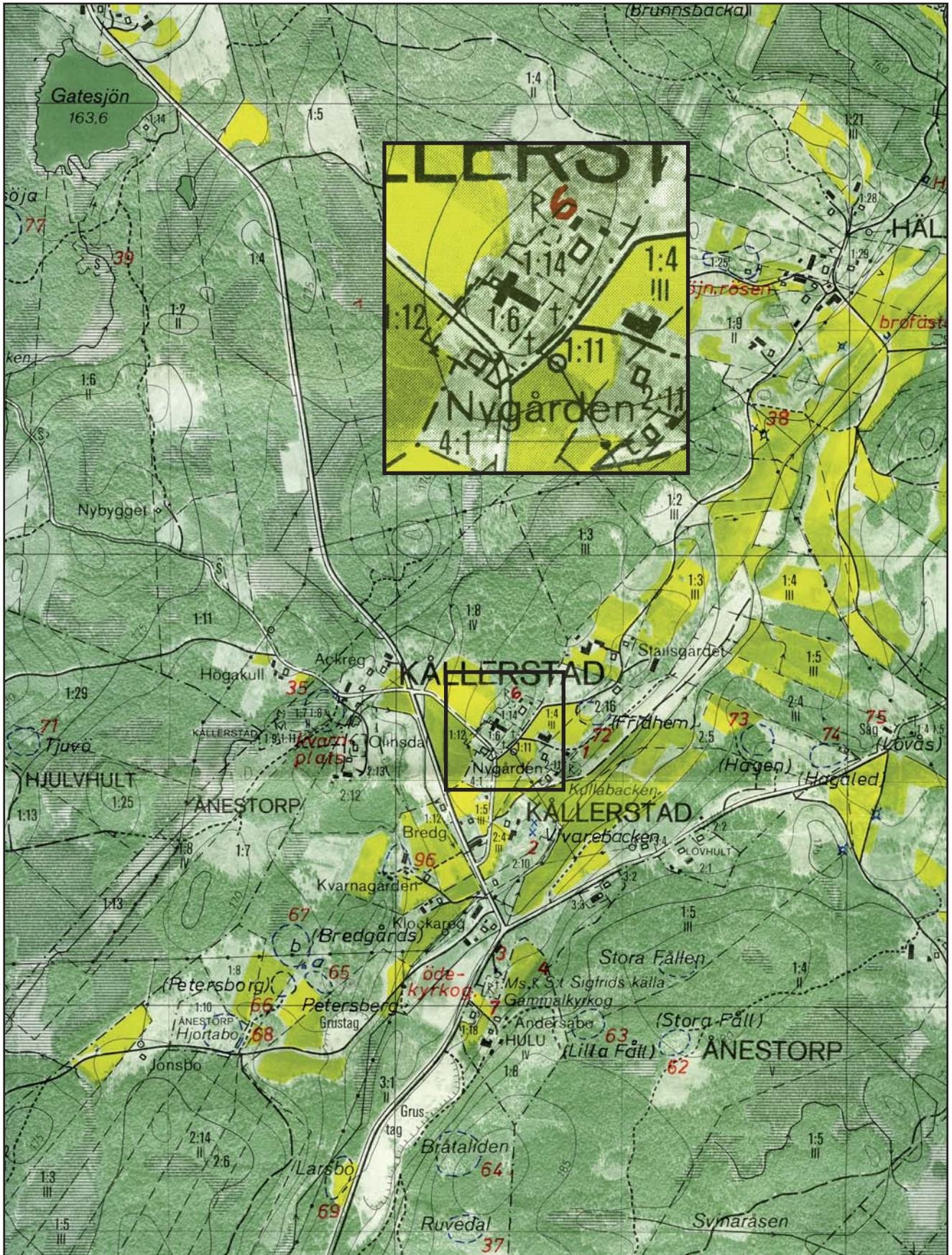
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS20067/02097.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2006

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund och omfattning	5
Karakteriseringens syfte	5
Uppläggning och rapport	5
Kulturhistorisk bedömning	5
Sammanfattande beskrivning	7
Beskrivning och historik	8
Kyrkomiljön	8
Kyrkobyggnaden	9
Historik	12
Kulturhistorisk karakterisering och bedömning	14
Händelsehistorik	16
Referenser	18
Arkiv	18
Tryckta källor	18
Tekniska och administrativa uppgifter	18

Utdrag ur ekonomiska kartans blad Kallerstad 5D 6d 1986.

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av Reftele pastorat har Jönköpings läns museum utfört en kulturhistorisk inventering och karakterisering av Kållerstads kyrka. Arbetet har utförts i samband med upprättande av vård- och underhållsplan för kyrkobyggnaden och ska ingå som en del av detta. I Reftele pastorat har vård- och underhållsplanen upprättats av Sivert Holmberg, KBR. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades och avslutades under 2006. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde. Antikvarie Robin Gullbrandsson vid Jönköpings läns museum har varit rapportansvarig.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling och som är en förutsättning för att efter 2006 kunna söka kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet. Rapporten ska också kunna ingå i länsstyrelsens och läns museets underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering och en arkivsökningsdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsens arkiv över ärenden, med kopior från ATA:s arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar och pressklipp mm. Befintlig hembygdslitteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör således en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text samt en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende. Därefter följer den kulturhistoriska värderingen och bedömningen, och sist en händelsehistorik med händelser listade i kronologisk följd.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av Jönköpings läns museum i samarbete med länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra

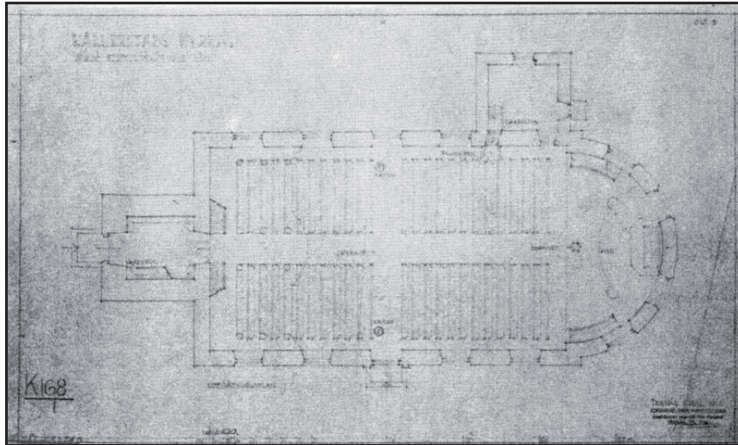
kyrkor i stiftet och landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån det kulturhistoriska värdet tas beslut om vilka åtgärder som får företagas samt vilka som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

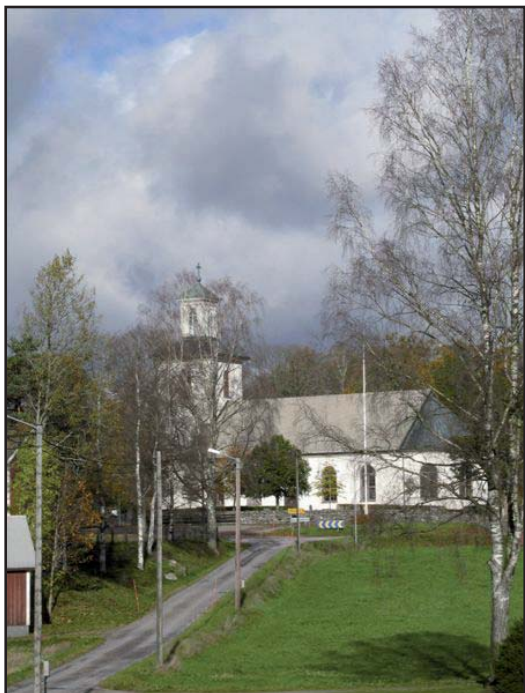
Denna rapport skall finnas tillgänglig på Växjö stift, länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Sammanfattande beskrivning

Kållerstads kyrka är en spritputsad empirekyrka med rundat kor och lanterninprytt torn. Murarna genombryts av flera stora rundbågsfönster och en mittport. Exteriören är föga förändrad. Interiören har kvar mycket av byggnadstidens prägel med till stor del bevarad inredning och flackt brädvalv. Altartavlan är en kopia av "Kristi förklaring". Senare tillskott utgör orgeln från 1877 och en läktarunderbyggnad. Den enhetliga färgsättningen är till stor del ett uttryck för vår tid.

Uppmätning gjord av Johannes Dahl. ATA.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Kållerstads socken är en av de minsta i Västbo härad. Det är en utpräglad skogsbygd med flera småsjöar. Terrängen är kuperad med en stor grusås som löper från norr till söder. Socknen har ansetts som den ”magraste i det magra Västbo”. Antalet fornlämningar är lågt och mestadels från järnålder. Sockennamnet förekommer i skrift första gången 1427. Socknens enda större gård var säteriet Staffansbo med anor från 1500-talet. På grund av den stenbundna och kuperade terrängen så har jordbruket alltid varit begränsat. Magister Rogberg skrev på 1700-talet att om ”jordbruket är swagt, så är folket så mycket idogare på allehanda slögder”. Produkterna avsattes på marknaderna i Värnamo och Gislaved. Kyrkbyn ligger i en liten uppodlad sänka centralt i socknen där vägarna från Reftele i norr, Ås i nordost och Jälluntofta i söder möts. Bebyggelsen ligger spridd på sluttningarna. I byns södra del ligger en ödekyrkogård med platsen för den gamla kyrkan. Ursprungligen stod en stavkyrka av ek på platsen, vilken revs 1764 och ersattes av en korskyrka i timmer. Delar av virket återanvändes därvid. Stavkyrkan invigdes enligt sägnen av Sankt Sigfrid, vars källa finns i anslutning till platsen. Kållerstads kyrka var en av Växjö stifts sju offerkyrkor där personer från när och fjärran offrade pengar eller gåvor, exempelvis som tack för hjälp i en nödsituation. Traditionen var livaktig så sent som 1887, även om gåvorna då var rätt blygsamma. Vid kyrkans rivning 1858 tillvaratogs timret i bygget av kyrkskolan, däribland innertaket med figurmålningar från 1770, utförda av häradsmålare Sven Niclas Berg, Ölme stad. Vid vägskälet ligger prästgården med boningshus från 1946 och välbevarade ryggåstugor som flyglar.

Kållerstads kyrka är ett typiskt exempel på empiretidens sockenkyrkor.

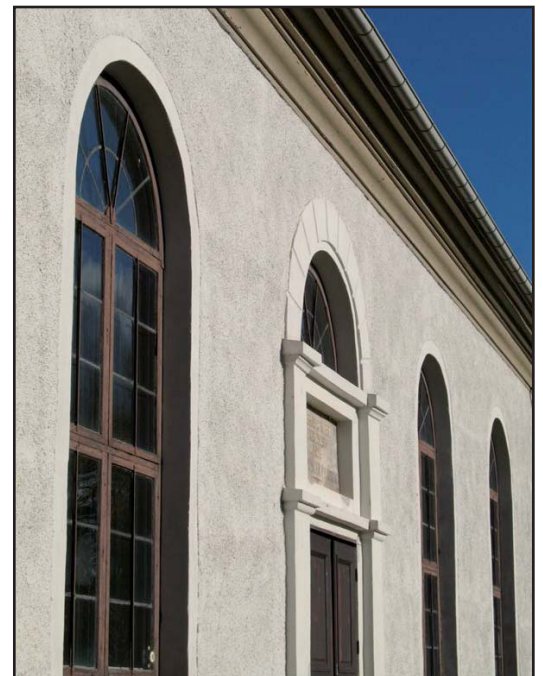
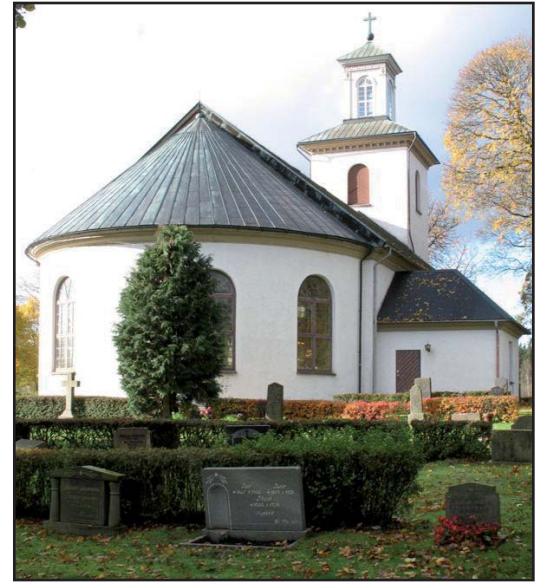
Den nuvarande kyrkan ligger på en terrass i norra änden av det lilla landskapsrummet. Kyrkan är placerad med koret åt öster i den norra delen av en rektangulär kyrkogård. Söder om kyrkogården står den ovan nämnda f.d. kyrkskolan, en tvåvånings timmerbyggnad från 1864 med rödfärgad locklistpanel och tegeltäckt sadeltak. 1974 omdanades skolan till församlingshem. Vid kyrkogårdens nordvästra hörn står en ekonomibygnad från sen tid med grå locklistpanel och betongpannstäckt sadeltak. Vid kyrkogårdens norra sida ligger ett större boningshus i 1 ½ plan med rödfärgad locklistpanel, frontespis och tegeltäckt sadeltak. Kyrkogården omges av kallmur med smidesgrindar och trädkrans. Gravvårdarna står i nord-sydliga rader.

Kyrkobyggnaden

Kållerstads kyrka är en murad salkyrka av granit från 1858. Långhuset har ett närmast fullbrett rundat kor i öster och norr om detta en sakristia. I väster reser sig ett torn med lanternin. Ingångarna är genom tornet i väster och en mittport på södra långsidan. Arkitekturen är i allt ett typiskt exempel på empiretidens strama kyrkobyggnadsideal med reducerade former och rundbågiga muröppningar.

Kyrkan vilar på en utkragande sockel med gråmålad spritputs. Fasaderna bär en finkornig spritputs med vit kalkfärg. Alla muröppningar har slätputsade omfattningar. I tornväggarna sitter överputsade ankarslutar i höjd med de olika bjälklagen. På sydsidan står byggnadsåret 1858 med järnsiffror. Tornets klockvåning har rundbågiga ljudöppningar med parluckor från byggnadstiden, klädda med brunmålad sentida fiskbenspanel. Västporten är en ursprunglig pardörr med halvfranska fyllningar, räfflat basparti och utanpåliggande lås. Ovan porten sitter ett lunettfönster. Mittporten består av en pardörr från omkring 1900 med likartat utförande. Båda är brunmålade. Ovan mittporten är en granitplatta med inskription om byggnadsår och regent. Överst är ett lunettfönster. Port och lunett inramas av två pilastrar som bär en kvaderritsad rundbåge. Båda portarna har ursprungliga granithällar som trappor, den västra med en rullstolsramp av granit och svart stålörsräcke. Sakristiingången har en port från 1951 med diagonalställd träpanel. Långhus och kor genombryts av stora symmetriskt placerade rundbågsfönster. De har brunmålade träbågar från byggnadstiden med delvis handblåsta glasrutor i blyspröjs. I tornets västfasad finns ett rundfönster och i västgaveln två lunettfönster, vilket är karaktäristiskt. Långhuset bär ett sadeltak med täckning av rombiska cementpannor. Kortaket har en rundad valmning och täcks av kopparplåt. Sakristian bär ett valmat sadeltak med trapetskorrugerad svart plåt. Tornens takfall är flacka och täckta med kopparplåt. Den fyrkantiga lanterninen av vitmålat trä har rundbågsfönster från 1965, hörnpilastrar samt grönmålad dekor i form av bl.a. tandsnitt och romber. Alla byggnadskroppar har hängrännor samt stuprör. Kyrkans ursprungliga takfötter är av ljust grönmålat trä med kraftig karnisprofil, tandsnitt på tornet.

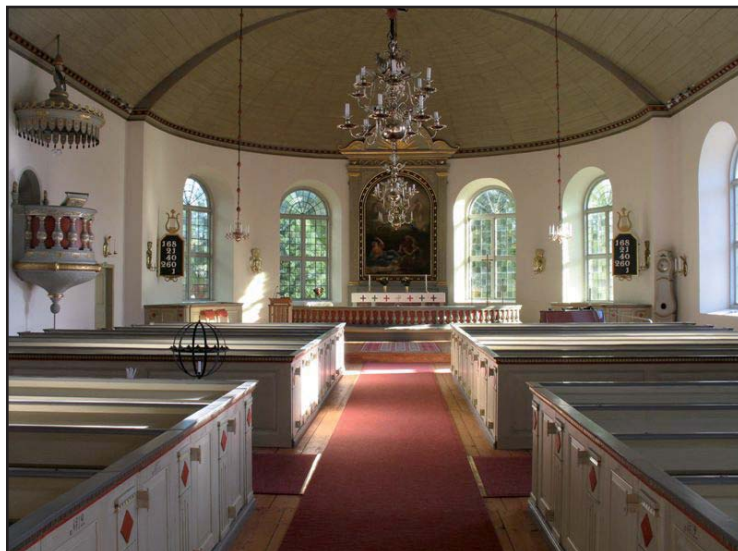
Kyrkans interiör präglas i stort av den ursprungliga empirestilen, genom rumslighet och till stora delar bevarad inredning. Långhuset övergår via en smal förtagning i ett rundat kor. Vid övergången är på norra sidan predikstol och ingång till sakristia, i söder står ett gustavianskt golvur. Kyrkorummets ingångar är i väster och söder. I väster är en orgelläktare med underbyggnad. Fyra bänkkvarter omgärdas av mitt- och tvärgång samt sidogångar. Ovan mittgången hänger tre mässingskronor. Om ingen datering anges nedan så är objektet i fråga från byggnadstiden. Golvet består av breda furuplank

Sydfasad med mittport som understryker symmetrin. Fönsterbågarna är från byggnadstiden.

Koret med kopia av Fredric Westins berömda målning "Kristi förklaring", vilken finns i många av tidens kyrkor.

Interiören har bevarat mycket av sin ursprungliga empireprägel.

som slipats. Det i en segmentbåge utkragande korgolvet ligger ett trappsteg högre och ännu ett steg högre inom altarringen. I söder är en ramp från 2001 i samma material med ett grått stålrörsräcke. Väggarna är slätputsade och målade med en vit emulsionsfärg. De rundbågiga fönstren har ospröjsade innerbågar från 1900-tal av gråmålat trä. Korfönstren har blyinfattade, svagt färgade antikglas från 1951. Mittporten har ett vindfång av trä i murlivet i form av pilastrar som bär en överliggare, tillkommet 1951. Båda portarna utgörs av helfranska pardörrar från nämnda år, lasyrmålade i beige kulör. Till sakristian är en halvfransk dörr med samma kulör och utanpåliggande lås. Kyrkorummet avslutas med ett flackt brädvalv, målat i beige lasyr. Taklisten med sitt tandsnitt är målad i rött och grågrönt. Ovan koret är ett hjälmvalv med samma behandling.

Predikstol i "Mjökäcksstil", en typ som kännetecknar empirekyrkorna i nordvästra Småland och sydöstra Västergötland.

Altaret är sedan 2001 fristående. Det är ett gråmålat ramverk av trä med fyllningar. På fronten är dekormåleri från tidigt 1900-tal med Sankt Pers nycklar, kalken och en bibel med ett svärd. Altartavlan är en rundbågig olja på duk från 1867, en kopia efter Fredric Westins "Kristi förklaring" som utförts av målaren Sven Johansson, Karaby. Ramverket med räfflade pilastrar och fronton med strålsol är målat i grått och guld. Det är tillverkat av snickaremästare Joel Spets, Sjöbo. Altarringen är rundad och består av en balustrad med halva svarvade dockor mot en slät bakgrund. Den är målad i vitt och grått med accenter i guld och röd bakgrund. Knäfallet är stoppat. De ursprungliga grindarna är borttagna. I koret står en dopfont av trä är ett enkelt arbete från 1600-talet med plattskärning. Predikstolen är i s.k. "Mjökäcksstil", en vanlig empiremodell i länets västra delar. Korgen är tidstypiskt rund med kraftig lagerbladsvulst mot basen, halva balusterdockor samt ett runt ljudtak med lambrekäng och urna. Predikstolen är målad i grått med dekor

i guld och röd bakgrund till dockorna. Predikstolen nås från sakristian via en rundbågig muröppning med trappa. Upphovsman till predikstolen är antingen Erik Nyman, Kållerstad, som gjorde en identisk för Bredaryds kyrka något år senare, eller nämnde Spets som stod för en likadan i Jälluntofta 1861. I övergången mellan kor och långhus sitter nummertavlor med förgyllda lyrkrön, tillverkade av Spets. Bänkinredningen är sluten mot mittgången och öppen mot sidogångarna. Mot mittgången är gavlar med räfflad pilaster och romb samt dörrar med halvfranska fyllningar och utskjutande gångjärn. Bänkskärmarna är ramverk med liggande halvfranska fyllningar. Krönlisten bär tandsnitt. Invändigt är bänkkvarteren modifierade 1951, varvid ryggarna gjorts lutande och nya sitsar tillkommit. Bänkinredningen är helt målad i beige lasyr med accenter i rött, grått och guld. Dörrarna är ånyo nummerade. I koret finns två symmetriska korbänkar. Läktaren gör en rundad utkragning på mitten och bärs av tolv gråmalade, räfflade kolonner, åtta av dem i läktarunderbyggnaden. Läktarbröstet utgörs av ett ramverk med halvfranska fyllningar, målat i grått med kanter i guld. I bröstets mitt sitter en snidad lyra och några beslagsornament. Bröstet kröns av ett tandsnitt och ett genombrutet spjälverk. Av de symmetriska läktartrapporna så är den norra nybyggd 2001, båda är inbyggda. De bakre läktarbänkarna är borttagna och har på södra sidan gett plats för bl.a. predikstol och ljudtak från gamla kyrkan, en vitmålad pjäs i renässans med plattskärningar och målade evangelister. Den något indragna läktarunderbyggnaden fick nuvarande utseende 2001-02 och utgörs av en lillkyrka i söder och kapprum med förråd, elcentral och handikapptoalett i norr. Väggarna mot kyrkorummet är slätputsade och vitmålade, i övrigt beige träpanel. Lillkyrkan har ett arkitektritrat, trärent altare och lösa stolar. Orgelverket från 1877 består av en manual och pedal med 13 stämmor. Det är det enda bevarade verket av Carl Johan Carlsson och Johannes Andersson,

Den intakta orgeln från 1877 är den enda som bevarats av C J Carlsson och J Anderssons verk. Fasaden är ett uttryck för det senare 1800-talets nystilar.

Sluten bänkinredning från byggnadstiden, i ett utförande som är typiskt för områdets empirekyrkor.

Medeltida triumfkrucifix, hårt konserverat 1942.

Predikstol i renässans från gamla kyrkan.

Bemålade bänkdörrar och brädtak från gamla kyrkan, ovarsamt upplagt på kyrkvinden.

Långaryd. Med sin oförändrade senromantiska karaktär besitter orgeln ett mycket högt musikhistoriskt värde. Fasaden visar influenser av nygotik genom de tre rundbågiga pipfältens krönande vimperger med krabbor och de fialformiga piturellerna mellan rundbågarna. Fasaden är målad i grått med dekor i guld. Trampbälgen är restaurerad. Av inventarier i kyrkorummet märks på södra långsidan ett triumfkrucifix, sannolikt från 1300-talet, hårt restaurerat 1942.

Vapenhuset har ingång i väster med vindfång och port av glas och svartmålat stål från 2001-02. Golvet består av slipade kalkstensplattor från 1900-tal. I söder är en brant trappa från byggnadstiden med spjälräcke och underbyggnad från 2001. Väggarna bär vit slätputs. Taket består av breda, avlutade bräder, vilka liksom den beige helfranska pardörren i öster är från byggnadstiden. Golv, trappor och bjälklag i de övriga tornvåningarna är som regel från byggnadstiden och av obehandlat trä. Trappuppgången i andra våningen är inklädd med gipsskivor 2001 för att motverka kallras. På denna och nästa våning finns ett antal sädesbingar som vittnar om att utrymmena haft en funktion som tionde- eller sockenmagasin. I den femte våningen hänger klockorna. Storklockan saknar inskription och har en ålderdomlig bikupeform, vilket indikerar en tillkomst omkring 1300. Lillklockan är gjuten 1792 av Jonas Magnus Fries, Jönköping. Alla har de elektrifierad ringanordning av nyare modell. Även lucköppningen är automatiserad. På långhusvinden ligger en stor mängd innertaksbräder från gamla kyrkan, med figurdekor utförd av häradsmålaren Sven Niclas Berg 1763. De ligger lagda på och lutade mot varann med stor risk för friktion och färgbortfall. Vidare finns ett antal bänkdörrar från 1700-talet, varav en med målad blomsterdekor. Sakristian har ytterport från 1951 med vindfång i murlivet i öster. I sydväst är en trappa till predikstolen. Golvet består av slipade furuplank från byggnadstiden. Väggarna är slätputsade och vitmålade, i öster med ett inmurat bönealtare. I norr är ett fönster. Taket är plant med gråmålade bräder från byggnadstiden. Skrivbord och förvaringsskåp i klassiserande anda är ritade av arkitekt Dahl i samband med restaureringen 1951.

Historik

När biskop Tegnér 1835 förslog sammanbyggnad av Kållerstads och Ås kyrkor så var den senare ”mycket förfallen och ansågs af flere skäl böra nybyggas”. Nu föll dock sammanbyggnaden på grund av osämja kring platsen för denna. Istället uppfördes en egen ny kyrka för Kållerstad 1856-58 på ny plats. Byggmästare var Johannes Bengtsson, Bökhult. 1866 hade församlingen medel för att låta bekosta en altartavla, vilken utfördes av målaren Sven Johansson, Karaby. Förebild var tavlan i Svenljunga kyrka, i sin tur en kopia av Fredric Westins berömda ”Kristi förklaring”. Snickarmästare Joel Spets, Sjöbo, gjorde ramverket. 1873 försågs lanterninen med

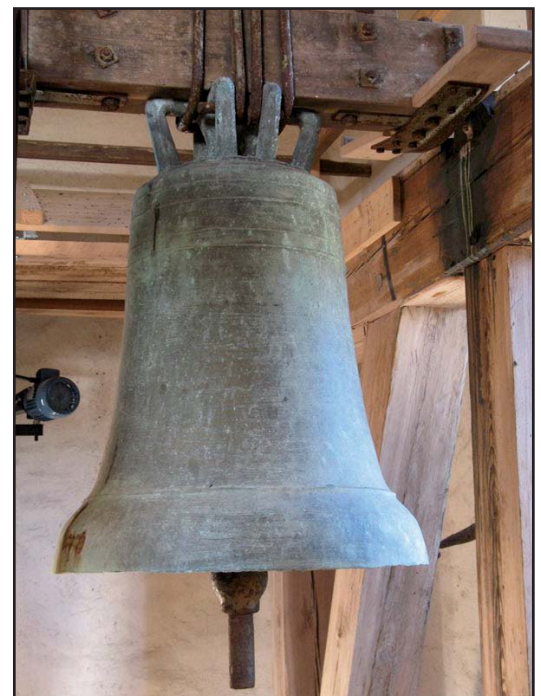
glasfönster. 1877 färdigställdes ett orgelverk av C J Carlsson och J Andersson, Långeryd. 1890 fick kyrkan uppvärmning genom två järnkaminer. 1935 utbyttes spåntäckningen på tornet mot kopparplåt, troligen gjordes då samma med kortaket. 1942 genomgick triumfkrucifixet en hårdhänt restaurering hos konservator Erik Sköld, Halmstad.

En genomgripande restaurering utfördes 1951 i enlighet med ett program av arkitekt Johannes Dahl, Tranås. Folkmängden hade sjunkit kraftigt och det fanns inte längre behov av alla 500 sittplatser. Ursprungligen ville församlingen ha en triumfbåge mot koret, i likhet med Ås, i vilken triumfkrucifixet kunde placeras. Detta godtog ej av Riksantikvarieämbetet. De sotande kaminerna byttes ut mot elektrisk uppvärmning, även belysningen och orgelfläkten elektrifierades. Bänkarna glesades ut och gjordes bekvämare. Gavlar, dörrar och skärmar återanvändes. Under läktaren gjordes en underbyggnad med samlingsrum i söder och ett museum i norr där bl.a. den gamla kyrkans predikstol och delar av dess innertak exponerades. Korfönstren försågs på vanligt vis med tonat antikglas för att dämpa dagern. Eventuellt tillkom innanfönstren även i övriga kyrkan. Vindfång ordnades för mittporten och mellan vapenhus och kyrka samt i sakristian. Korgolvet utökades för att ge bättre plats vid bl.a. jordfästningar. Altarringens grindar igensattes och ändarna kapades. Sakristian försågs med ny inredning, bl.a. specialritat skrivbord och stolar i klassiserande anda. Golvet i kyrkan slipades och laserades. Kyrkorummet ommålades under ledning av målaremästare Mauritz Ekholm, Malmslätt. Riksantikvarieämbetet ville se en återgång till ursprunglig färgsättning, men det är oklart i vad utsträckning man gjorde detta. På bilder från tiden innan restaureringen är inredningen hållen i en vit ton. Taket målades i grå lasyr och väggarna avfärgades med en gråbruten vit emulsionsfärg. Bänkkvarteren målades i grått och vitt med marmorerade fyllningar i gult, invändigt hållna i grön lasyr. Bänknúmeringen slopades. I övrigt nyttjades några accenter i blått och rött i taklist, altarring och predikstol. Byggmästare vid arbetena var Bertil Johansson, Smålandsstenar. Vid okänt tillfälle försågs långhustaket med cementpannor.

1965 utbyttes det rötskadade korset på lanterninen, vilket även föranledde byte av det skadade taket och fönstren. De nya fönstren utfördes i likhet med de gamla. Det nya korset gavs en stomme av galvad plåt. Byggmästare var Vedel Johansson, Kållerstad. 1974 omputsades fasaderna av bröderna Bergström, Lidhult. Putsen sprutades på, med undantag för det yttersta skiktet. Avfärgningen skedde med ”tysk specialfärg”. Exteriöra snickerier ommålades. 1978 gjorde Ingvar Johansson på Västbo orgelbyggeri, Långeryd, en försiktig restaurering av orgelverket under kontroll av Riks-

Tornkammare med sädesbinge.

Storklocka som sannolikt kan dateras till omkring 1300.

tikvarieämbetet. Arbetena bestod av istandsättande av mekanik och registratur samt genomgång av väderlåda och pipor. 1995 ommålades exteriören.

2001-02 genomfördes en större renovering av arkitekt Lars Redegård, Kalv. Västporten försågs med en permanent handikappramp i granit. Åtgärder vidtogs för att få ett isolerat vapenhus, varvid ett glasat vindfång gjordes (med tvekan från läns museet) och trappuppgången till våning två inbyggdes. Läktarunderbyggnaden omdanades till lillkyrka med utrymmen för bl.a. handikapptoalett. Den norra läktartrappan byggdes om till större bekvämlighet. En del av läktarbänkarna avlägsnades för att ge plats åt den gamla predikstolen m.m. I kyrkorummet så lösgjordes altaret och blev fristående för att möjliggöra mässa ”versus populum”. Korgolvets sentida heltäckningsmatta togs bort och i söder byggdes en handikappramp med räcke. Ljudanläggning med pulpet i ena bänkkvarteret installerades och ljuskronorna försågs med förstärkt belysning i form av halogenstavar av standardtyp. Kyrkorummet gavs en helt ny färgsättning eftersom församlingen varken ville bevara den befintliga eller återgå till den ursprungliga. Inredning och tak målades i beige lasyr med accenter i främst rött. Bänkarna numrerades åter på församlingens önskemål. Jönköpings läns museums konservatorer stod för rengöring och omförgyllning av altaruppsats, predikstol och läktarbröst. Elvärmesystemet utbyttes i samband med renoveringen. 2003 restaurerades orgeln av Bergenblad och Jonsson Orgelbyggeri AB. Det rörde sig främst om justeringar, återställande av äldre bälgar, ny fläktlåda och smärre renovering av väderlådorna. Piporna rengjordes. Riksantikvarieämbetet stod för kontrollen. Orgelfasaden konserverades av Jönköpings läns museum.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Källerstads kyrka är uppförd 1858 på ny plats ovanför kyrkbyn, väl synlig med intilliggande f.d. skola. Kyrkan utgör en typisk representant för empiretidens kyrkoideal: stora rena volymer med rundbågsfönster, rundat kor, mittport, lunettfönster samt torn med lanternin. Symmetri och enkelhet är ledord. Blyspröjsade fönster och västport från byggnadstiden är viktiga delar av autenticiteten. Interiören har kvar empirens karaktäristiskt luftiga rumslighet med ursprungligt brädvalv. Altare, altarring, predikstol, läktare och sluten bänkinredning från byggnadstiden bidrar starkt till helhetsintrycket. Flera detaljer i utförandet är typiska för tidens kyrkor i nordvästra Småland och sydöstra Västergötland. Orgelverket från

1877 är en av få bevarade senromantiska orglar i länet och det enda som bevarats av C J Carlsson och J Andersson, därmed har det ett mycket högt musikhistoriskt värde. Orgelfasaden uppvisar drag av det sena 1800-talets nystilar. Senare karaktärsskapande inslag utgör altartavlan från 1866 som är en kopia av Fredric Westins populära ”Kristi förklaring”, vilken återfinns i många kyrkor från denna tid. Det enda påtagliga avtrycket från 1900-talet utgör korfönstrens färgade antikglas, en karaktäristisk åtgärd vid restaureringar av empirekyrkor. Den senaste renoveringen 2001-02 resulterade främst i läktarunderbyggnad med lillkyrka och lösgörande av altaret, vilket får ses som åtgärder typiska för vår tid. En ny och enhetlig färgsättning i beige lasyr tillkom då. De grå tonerna på altarpopsats, predikstol och läktare m.m. får dock anses som mer eller mindre ursprungliga. I tornet finns bevarade sädesbingar, vilka vittnar om kyrkans dubbla funktion i gången tid. Storklockan är medeltida och ännu i bruk. Från gamla kyrkan är även ett triumfkrucifix i kyrkorummet. På vinden ligger figurmålade takbräder och bänkdörrar från gamla kyrkan.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan:

- Kyrkan har ett monumentalt läge i landskapet, tillsammans med gamla kyrkskolan.
- Kyrkans föga förändrade exteriör utgör en god representant för de stilrena empirekyrkorna.
- Interiörens bevarade karaktär och inredning från uppförandet.
- Det senromantiska orgelverket är ett av få bevarade i länet.
- Bevarad inredning och inventarier från gamla kyrkan i kyrkorum och på vind.

Händelsehistorik

1856-58

Nybyggnad, kyrkan i sin helhet. Byggmästare Johannes Bengtsson, Långaryd. Snickaremästare Joel Spets, Sjöbo. (Kyrkobyggnader 1760-1860)

1866

Altartavla ”Kristi förklaring”. Målare Sven Johansson, Karaby. Snickaremästare Joel Spets, Sjöbo. (JLM; Rosengren 1914)

1873

Fönster sätts in i lanternin.

1875-77

Orgelverk, 11 ½ stämman. Carl Johan Carlsson och Johannes Andersson, Långaryd. (Carlsson 1973, JLST)

1890

Två järnkaminer installeras. (Rosengren 1914)

1935

Kopparplåt ersätter spån på torntak. (JLST)

1942

Restaurering av triumfkrucifix. Konservator Erik Sköld, Halmstad. (JLM; JLST)

1951

Restaurering: Elektrisk värme och belysning. Fernissning av golv. Utökat korgolv. Förkortning av altarring. Ombyggnad av bänkinredning. Läktarunderbyggnad. Ny inredning i sakristia. Vindfång till mittport och vapenhus. Nya portar till kyrkorum. Tonat antikglas i korfönster. Ny färgsättning. Arkitekt Johannes Dahl, Tranås. Målaremästare Mauritz Ekholm, Malmslätt. Byggmästare Bertil Johansson, Smålandsstenar. (JLM; JLST)

1965

Iståndsättande av lanternin: nytt kors, nytt innertak och nya fönster. Byggmästare Vedel Johansson, Kållerstad. (JLM)

1974

Omputsning av fasader och avfärgning med ”tysk specialfärg”. Bröderna Bergström, Lidhult. (JLM)

1978

Restaurering av orgelverk. Västbo orgelbyggeri AB, Långaryd.

(JLM; JLST)

1995

Ommålning av exteriör. (JLM)

2001-02

Handikappramp till västport och korgolv. Ombyggnad av läktarunderbyggnad med lillkyrka och handikapptolett. Framflyttning av altare. Borttagning av bakre läktarbänkar. Ny läktartrappa i norr. Vindfång av glas och stål i vapenhus. Slipning av kyrkgolv. Ny färgsättning. Arkitekt Lars Redegard, Kalv. (JLM; JLST)

2003

Restaurering av orgelverk och konservering av orgelfasad. Bergenblad och Jonsson Orgelbyggeri AB. Jönköpings läns museum. (JLM; JLST)

Aldre fotografi som visar interiören innan 1951 års restaurering då läktarunderbyggnad tillkom. ATA.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings arkiv, med kopior ur ATA. (JLST)

Tryckta källor

Carlsson, Sten L. Sveriges kyrkoglar. Lund 1973.

Hellman, Caroline. Västbo-krönika i ord och bild. Växjö 1944.

Kulturhistorisk utredning och bevarandeförslag för Gislaveds kommun.
Jönköping 1981.

Kyrkobyggnader 1760-1860. Del 2 Småland och Öland. (SvK 216).
Stockholm 1993.

Refteleboken. Växjö 1976.

Rogberg, Samuel. Historisk beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Rosengren et al. Ny Smålands beskrifning Västbo härad. Växjö 1914.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del V. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län IV. Uddevalla 1957.

Ullén, Marian. Medeltida träkyrkor I. (SvK 192). Stockholm 1983.

.

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: 212/06

Beställare: Reftele kyrkliga samfällighet

Fastighetsägare: Reftele kyrkliga samfällighet

Rapportansvarig: Robin Gullbrandsson

Foto: Robin Gullbrandsson

Län: Jönköpings län

Kommun: Gislaveds kommun

Socken: Kållerstads socken

Fastighetsbeteckning: Ånestorp 1:6

Belägenhet: Ekonomiska kartans blad Kållerstad 5D6d 1986

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv